

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงหาความสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดและศึกษาปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยเกื้อที่มีอิทธิพลและร่วมทำนaylorการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด ปัจจัยเกื้อ ได้แก่ รายได้ของครอบครัว การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก ปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ ความเครียดของการเป็นมารดา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นมารดาที่มีทารกคลอดก่อนกำหนด ทารกอายุ 2-4 เดือน ในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์และศูนย์ส่งเสริมแม่และเด็ก เขต 6 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 100 คน ดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือน เมษายน 2545 ถึง เดือน มิถุนายน 2545 โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับมารดาตอบแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของมารดา แบบบันทึกข้อมูลของทารก การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก ส่วนที่ 4 แบบประเมินการทำหน้าที่ครอบครัว ส่วนที่ 5 แบบสอบถามความเครียดของการเป็นมารดา แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปทดลองใช้กับมารดาที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ในโรงพยาบาลชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามรายข้อ (item analysis) พิจารณาค่า corrected item total correlation ก่อนนำไปหาค่าความเที่ยง (reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส การทำหน้าที่ครอบครัว ความเครียดของการเป็นมารดา ยกเว้นแบบสอบถาม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารกหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของคูเลอร์-ริชาร์ดสัน (KR-20) ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามแต่ละชุดดังนี้

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาลเท่ากับ .82 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสเท่ากับ .97 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารกเท่ากับ .80 แบบสอบถามการทำหน้าที่ครอบครัวเท่ากับ .83 แบบสอบถามความเครียดของการเป็นมารดาเท่ากับ .90

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / FW สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. มารดาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 38 รองลงมาอายุ 30 – 34 ปี ร้อยละ 28 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 26.89 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.98 ปี ส่วนใหญ่มารดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 43 ส่วนใหญ่ครอบครัวมีรายได้ 4,301 – 6,300 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 46 มารดาทุกคนมีสถานภาพสมรส อยู่ด้วยกัน
2. ด้านบุตรของมารดาในกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นบุตรคนแรก คิดเป็นร้อยละ 60 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีบุตรที่มีน้ำหนักแรกคลอดระหว่าง 2,001-2,500 กรัม คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาน้ำหนัก 1,501-2,000 กรัม พบร้อยละ 31 โดยมีน้ำหนักแรกคลอดเฉลี่ยเป็น 2,083.9 กรัม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 49 เป็นทารกที่มีอายุครรภ์ระหว่าง 33-37 สัปดาห์
3. การทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดมีระดับการทำหน้าที่ครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
4. ปัจจัยทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด จากตัวแปรทำนาย รายได้ของครอบครัว การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก ความเครียดของการเป็นมารดา พบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก มีอิทธิพลต่อ การทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด ส่วนตัวแปรตัวอื่นไม่สามารถทำนายได้

ข้อจำกัดของการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อจำกัดของการวิจัยคือ ตัวแปรทำนายที่ศึกษามี 5 ตัว ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อการพยากรณ์การทำหน้าที่ของครอบครัว จึงทำให้การศึกษานี้พยากรณ์ได้เพียงร้อยละ 33 ซึ่งอาจจะมีตัวแปรอื่นที่มีอิทธิพล และสามารถทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด และอาจมีตัวแปรแทรกซ้อนตัวอื่น ที่มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รายได้ของครอบครัว พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด อาจจะเป็นเนื่องจากว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาครั้งนี้มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวสูงกว่า 6,300 บาท เป็นร้อยละ 41 และมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัว 4,300 - 6,300 บาท ร้อยละ 40 ซึ่งอาจจะเพียงพอที่จะช่วยให้กลุ่มตัวอย่าง สามารถทำหน้าที่ครอบครัวและปรับตัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บังอร ด้อยตั้ง (5242) พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ในมารดาที่คลอดทารกน้ำหนักน้อย และ นิอุบล รุจิระประเสริฐ (2539) ที่พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาทการเป็นมารดาในมารดาที่คลอดทารกน้ำหนักน้อย

2. การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล พบว่า มีความสัมพันธ์ แต่ไม่สามารถทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดได้ อาจจะเนื่องจากว่า นโยบายของแต่ละ โรงพยาบาลที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้มารดาได้มีส่วนร่วมในการดูแลทารก ตั้งแต่การสัมผัสร่างกายทารก การอุ้ม การให้นม การเปลี่ยนผ้าอ้อม จนถึงการอาบน้ำ หรือเช็ดตัวตามสภาพทารก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า มารดาส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการดูแลทารกโดยปฏิบัติกิจกรรมในการดูแลทารกทั้ง 5 กิจกรรม ทำให้การกระจายของค่าคะแนนน้อย จึงไม่สามารถอธิบายการทำหน้าที่ครอบครัวได้ นอกจากนั้นอาจมีปัจจัยร่วมอื่น เช่น ระยะเวลา หรือจำนวนครั้งในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแล ที่มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดูแลจนเกิดความมั่นใจในการทำหน้าที่ของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด (Lancaster & Korones, 1976 อ้างถึงใน วัชรภรณ์ เชี่ยววัฒนา, 2536) แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมิได้นำ เรื่องระยะเวลาและจำนวนครั้งในการปฏิบัติแต่ละกิจกรรม ที่มารดามีส่วนร่วมในการดูแลทารกมาศึกษาด้วย

แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อแยกการทำหน้าที่ครอบครัวเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาล มีความสัมพันธ์กับการทำหน้าที่

ครอบครัวด้านการควบคุมพฤติกรรม อธิบายได้ว่า การที่มารดามีโอกาสได้สัมผัสทารก ให้การดูแลทารกจะทำให้มารดามีความมั่นใจมากขึ้น ในการที่จะทำหน้าที่ในฐานะมารดา (Kelnar & Harvey, 1981) เช่นเดียวกับที่ พิลลิทเทอร์รี (Pillitteri, 1981) กล่าวว่า ถ้ามารดาและทารกได้อยู่ด้วยกัน หลังคลอด จะทำให้มารดามีความคุ้นเคยกับทารก และรู้สึกมีความมั่นใจในการดูแลทารก

3. สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส พบว่า สามารถทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดได้ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสที่ดีย่อมเกิดจากการที่ทั้งภรรยาและสามี มีความรัก ความเข้าใจ รู้จักเสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ รวมทั้งมีการปรับตัวในการดำเนินชีวิตครอบครัวให้เข้ากันได้ ทำให้สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสนั้นเป็นสัมพันธภาพแห่งการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ที่มีการยึดเหนี่ยวต่อจิตใจ ทำให้คุณภาพของสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการปรับตัวต่อการเป็นบิดามารดา และคุณภาพของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและทารก (Coyne & Delogis, 1986; Cmie et al., 1984; Feld et al., 1983 cited in Broom, 1994) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมดมีสถานภาพสมรสอยู่อาศัยอยู่ร่วมกับสามี และลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่อยู่ในครอบครัวประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร สามีจึงเป็นบุคคลใกล้ชิดที่สุด กับกลุ่มตัวอย่าง อาจจะทำให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มตัวอย่างเมื่อมีปัญหา ทำให้ภายในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการปรึกษารื้อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีความเอื้ออาทรห่วงใยมีความเอาใจใส่ และช่วยเหลือกันในการแบ่งเบาภาระบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว และร่วมกันรับผิดชอบในการเลี้ยงดูทารก สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้มารดาทารกคลอดก่อนกำหนดสามารถกระทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวได้ จากการศึกษาของ บังอร ด้อยตั้ง (2542) พบว่า มารดาที่คลอดทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย ที่มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสสายด้านอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี มีการปรับตัวด้านบทบาทอยู่ในเกณฑ์ดี และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส สามารถทำนายการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของมารดาที่คลอดทารกน้ำหนักน้อยได้ร้อยละ 20.28 การศึกษานี้ได้ผลเช่นเดียวกับการศึกษาในมารดาวัยรุ่นของ วัจมาย สุขวนวัฒน์ (2541) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงบทบาทหน้าที่การเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่น นอกจากนี้ การศึกษาของ ทอมลินสัน (Tomlinson, 1987) พบว่า ภรรยาู้สึกว่าสัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยาอยู่ในเกณฑ์ดี ถ้าสามีไม่รังเกียจว่างานใด เป็นของผู้หญิงงานใดเป็นของผู้ชาย และให้ความช่วยเหลืองานบ้านและเลี้ยงดูทารก

4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก พบว่า สามารถทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดได้ อาจจะเนื่องจากว่า มารดาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารกคลอดก่อนกำหนด มารดาสามารถเพิ่มคุณภาพของการมีปฏิสัมพันธ์

ระหว่างมารดากับทารก สามารถตอบสนองความต้องการของทารก และสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลทารก ดังนั้นการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของมารดาในการดูแลทารก จึงมีผลต่อการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุคของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด ซึ่งการศึกษาของ วันดี ไชยทรัพย์ (2540) พบว่า สัมพันธภาพของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดมีความสัมพันธ์ทางบวก กับปัจจัยด้านมารดาในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก นอกจากนี้การศึกษาของ สุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) พบว่า การรับรู้พฤติกรรมทารกแรกเกิดของมารดามีผลโดยตรงในทางบวก กับความสามารถการดำรงบทบาทเป็นมารดา

5. ความเครียดของการเป็นมารดา พบว่า ความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบ กับการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุค แต่ไม่สามารถทำนายการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุคของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด ซึ่งแสดงว่า เมื่อความเครียดเกิดขึ้น ทำให้การทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุคลดลงแต่ไม่มากพอที่จะมีผลต่อการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุค อาจเนื่องจากการคลอดก่อนกำหนด กลุ่มนี้มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสอยู่ในระดับดี คู่สมรสน่าจะให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในการเลี้ยงดูทารกคลอดก่อนกำหนด จึงทำให้มารดาสามารถปรับตัว และปรับบทบาทหน้าที่ในการดูแลทารกได้ ซึ่งการศึกษาของ โฮลดิทซ์ (Holditch, 1999) พบว่า ความเครียดของมารดาและการสนับสนุนทางสังคมของมารดา มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ด้านการปรับบทบาทของมารดา

แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้เมื่อแยกการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุคเป็นรายด้าน พบว่า ความเครียดของการเป็นมารดา มีความสัมพันธ์กับการทำหน้าที่ที่ครอบครัวยุคด้านการแก้ปัญหา ด้านการสื่อสาร และด้านความรักความผูกพันทางอารมณ์ อธิบายได้ว่า มารดาทารกคลอดก่อนกำหนดนอกจากมารดาจะมีหน้าที่ในการดูแลทารกแล้ว มารดาอาจจะมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว โดยการหาปัจจัย 4 ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ดูแลให้การประคับประคองสนับสนุน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตอบสนองความต้องการทางเพศระหว่างคู่สมรส (อธิฐาน ชินสุวรรณ, 2538) รวมทั้งการที่มารดามีเวลาสำหรับตัวเองลดลง มีการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการนอนหลับ มีความรับผิดชอบในการดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจนำมาซึ่งความเครียดของการเป็นมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด จากการศึกษาของไมล์ (Miles & Carter, 1983) พบว่า สาเหตุที่ทำให้มารดาเกิดความเครียดสูงสุด คือ การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของมารดา และอาการแสดงความเจ็บป่วยของทารก ซึ่งการศึกษาของมาไทล์ (Matin, 1997) พบว่า มารดาที่มีหลายบทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็นมารดา บทบาทภรรยา บทบาทผู้ทำงาน บทบาทเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเครียดในบทบาทการเป็นมารดา

ข้อเสนอแนะ

1. **ด้านการปฏิบัติ** จากการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารกสามารถทำนายการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมให้มารดาที่มีทารกคลอดก่อนกำหนด มีการทำหน้าที่ครอบครัวของครอบครัวได้เหมาะสมดังต่อไปนี้

1.1 พยาบาล ควรอธิบายถึงการเกิดก่อนกำหนดว่าส่งผลกระทบต่อทารก อย่างไรให้กับบิดามารดาให้เข้าใจ และเล็งเห็นถึงปัญหาที่อาจจะเกิดตามมา

1.2 สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ควรส่งเสริมให้มารดาทารกคลอดก่อนกำหนด และสามี ได้มีส่วนร่วมในการดูแลบุตร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการรักษาบุตร โดยเปิดโอกาสให้ได้เข้าเยี่ยมบุตรตั้งแต่แรกคลอด และควรส่งเสริมให้คู่สมรสได้ใช้เวลาว่างร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการพูดคุยปรึกษาหารือกัน และมีการแบ่งภาระบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัวอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส

1.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทารก ควรมีการให้ความรู้แก่มารดาและส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของทารกคลอดก่อนกำหนด แก่มารดา เกี่ยวกับเรื่อง การนอนหลับและการตื่น การร้องไห้ การสื่อสาร การหวั่นไหวและการอาเจียน การจับถ้ำย อาการผิดปกติ การกินนม การเรียนรู้ ตลอดจนฝึกหัดปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตร เพื่อส่งเสริมให้มารดามีความเข้าใจ มีความรู้และสามารถปฏิบัติในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนด

2. ด้านการวิจัย

2.1 ควรศึกษาวิจัยติดตามผลในระยะยาวของครอบครัวที่มีทารกคลอดก่อนกำหนด ต่อการทำหน้าที่ครอบครัวอาจโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกเป็นระยะ ๆ เพื่อหารูปแบบการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนดให้มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาถึงความต้องการของมารดาที่มีทารกคลอดก่อนกำหนด ในการทำหน้าที่ภายในครอบครัว

2.3 ศึกษาบทบาทของพยาบาลในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีทารกคลอดก่อนกำหนด ด้านการให้ข้อมูลการทำหน้าที่ครอบครัวและการหาแหล่งประโยชน์ทางสังคม

2.4 ศึกษาวิจัยถึงตัวแปรทำนายตัวอื่นในการทำหน้าที่ครอบครัวของมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด เช่น ความพร้อมของการเป็นมารดาทารกคลอดก่อนกำหนด

3. **ด้านการบริหาร** ควรมีการจัดอบรมพยาบาล บุคลากรทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครอบครัว ปัจจัยที่มีผลกระทบของการคลอดก่อนกำหนด ต่อการทำหน้าที่ครอบครัว